

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Кондратової Маргарити Вадимівни «Сталий розвиток у політичному порядку денному сучасної демократії: інституційні та комунікаційні засади», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 Політологія

Актуальність теми дисертації.

Розвиток та модернізація демократичного суспільства неможливі без реалізації програм та проєктів сталого розвитку. Вони є провідним критерієм належності кожної конкретної країни до глобального тренду природоохоронної діяльності, а також поєднання економічної складової добробуту та пріоритетів збереження довкілля. Водночас в різних соціокультурних умовах проблематика сталого розвитку потребує особливих засобів артикуляції та затвердження.

В умовах сучасної України, коли ворожа агресія майже цілковито руйнує плани захисту біорізноманіття, а також розвитку природоохоронної інфраструктури, інституційні засоби просування заходів сталого розвитку як на макрорівні, так і в середовищі локальних спільнот, надають можливість розгортання цілеспрямованих зусиль в майбутньому.

Розгляд демократичних інституційних та комунікаційних чинників просування порядку денного сталого розвитку виступає важливим елементом ідентичності політичної системи в її співвідношенні з іншими подібними системами. Здатність суспільства сприйняти ідеї та концепти сталого розвитку позначає спроможність публічної влади та громадського сектору виявити ключові пріоритети розвитку держави в глобальному вимірі.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Дисертація має обсяг основної частини 238 сторінки, складається з анотацій, вступу, 3 розділів, загальних висновків та списку використаних джерел з 390 найменувань.

Дисертація є завершеною науковою роботою, у якій досліджуються специфіка формування політичного порядку денного сталого розвитку на основі інституційних та комунікаційних засад сучасної консолідованої демократії.

У вступі відображено актуальність проблеми, визначено мету та задачі дослідження, наукову новизну і практичну цінність роботи, наведено відомості щодо апробації роботи та публікації за темою дисертації.

У першому розділі роботи дисертантка розкриває доробки сталого розвитку в рамках досліджень за межами політичних наук та в рамках політологічної наукової традиції. Вона підкреслює значущість теорій та концептів сталості та проєктологічної політики на рівні глобального розвитку та загальнолюдських цінностей. У розділі виявлено тенденцію до встановлення пріоритетності порядку денного сталого розвитку в порівнянні з іншими ідейними та доктринальними положеннями, експлікованими суспільними та гуманітарними науками. Дисертанткою розкриті процеси зміцнення демократії, спрямовані на створення та підтримку ефективних, відкритих та інклюзивних політичних систем, де права та свободи громадян захищені, а влада підзвітна суспільству. На думку авторки, означені тенденції розширеного тлумачення сталого розвитку включають розвиток правової держави, боротьбу з корупцією, поліпшення доступу до інформації і розширення громадянських прав і свобод.

У розділі другому дисертантка справедливо звертається до проблематики впровадження конкретних параметрів та цілей сталого розвитку на матеріалі окремих країн, зокрема Норвегії, Німеччини, Бразилії, Китаю тощо. Порівнюючи регіональні дані, здобувачка робить слушний висновок про перспективність проєктів та стратегій сталого розвитку у порівнянні з іншими настановами та вимогами політичного розвитку в порядку денному. Слушно наголошено на принципових аспектах перетворення проєктологічних програмних настанов на глобальні тенденції політичного управління. Згідно з авторкою, процеси формування демократичного порядку денного на основі

тематики сталого розвитку передбачають якомога широкую участь громадян у прийнятті рішень. Це надважливий аспект сталого розвитку, оскільки врахування думок різних груп населення сприяє розробці більш ресурсно ефективних та соціально-справедливих стратегій сталого розвитку.

У третьому розділі роботи здобувачка намагається представити комунікаційні засоби та технології просування порядку денного сталого розвитку. Встановлено, що комунікаційна цифрова демократія сприяє прозорості та підзвітності влади. Вказане формує передумови для просування сталого розвитку, оскільки неефективне управління може підірвати зусилля щодо захисту довкілля та покращення параметрів соціальної справедливості. Також дисертантка звертається до досвіду сучасної України в умовах війни та оцінює перспективи повоєнного просування еко-дружніх цінностей та проєкологічної поведінки.

Дана робота і її основні результати мають і практичну цінність, оскільки на основі визначених у дисертації закономірностей є можливість сприяти просуванню сталого розвитку з метою зниження гендерної нерівності та підвищення соціальних стандартів. Сучасні практики демократії на національному й локальному рівнях мають на меті демократизацію політичного середовища на основі інклюзивності, що також є ключовим параметром, який характеризує успіх у формуванні політичного порядку обговорень сталого розвитку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірності.

При виконанні досліджень використано комплекс сучасних та взаємодоповнюючих методів, які забезпечують розкриття механізмів активного залучення демократичних країн до міжнародних процесів, які можуть зробити значний внесок у досягнення цілей сталого розвитку на глобальному рівні. У роботі було використано порівняльну методологію, яка застосовується для вивчення конкретних досягнень та показників сучасних держав. Неоінституційний підхід був спрямований на виявлення специфіки

поведінки демократичних інститутів в рамках досягнення цілей сталого розвитку. Системний підхід був орієнтований на виявлення регулярності та запланованості просування цілей сталого розвитку та еко-дружніх цінностей і моделей поведінки до демократичного політичного процесу (с.69).

Наукові положення, висновки та рекомендації, розвинуті у дисертації, обґрунтовані, базуються на аналізі явищ та процесів, що досліджуються. Вагомим підґрунтям оригінальності й достовірності є виявлення на сучасному рівні політико-комунікаційних та політико-інституційних чинників розуміння орієнтирів сталого розвитку, які дозволяють змінити баланс політичних сил та стратегічну структуру суспільства на основі соціально-прагматичних потреб. Доречним є положення, згідно з яким аналіз інтересів та потреб базових соціально-демографічних груп вимагає експертної та планувальної роботи для адресного представлення політичних цінностей сталого розвитку в комунікаційній сфері (с.74).

Висновки, що сформульовані в роботі, не суперечать класичним уявленням щодо обрання вірних альтернатив фокусу уваги сучасної політологічної спільноти. Вона зосереджена на успішних кейсах впровадження програм і проєктів сталого розвитку, проте, за висновком дисертантки, залишає поза увагою розгляд умов та перспектив реалізації цих концептів в країнах, що розвиваються. Умови сучасної України демонструють складність просування ціннісних та прагматичних засад сталого розвитку до рівня конкретних політичних дій (с. 202).

Основні наукові результати та їх наукова новизна.

Серед результатів, які отримані при виконанні досліджень вперше і, безумовно, мають наукову новизну, слід зазначити наступні:

- визначено специфіку порядку денного сталого розвитку в умовах сучасної демократії, який полягає в розгляді питань збалансованого розвитку суспільства та природоохоронних політик. Значущими рисами порядку денного сталого розвитку є: концептуальна обґрунтованість, відкритість позицій стейкхолдерів політики сталого розвитку; взаємозв'язок з міжнародними

стандартами сталого розвитку; належна артикуляція потреб сталого розвитку локальних громад і територіальних одиниць; прозорість підготовки рішень щодо реалізації сталого розвитку; апеляція до міжнародної підтримки рішень політики сталого розвитку;

- з'ясовано перелік інституційних стейкхолдерів політики сталого розвитку в умовах демократичних трансформацій. Ними є: політичні партії екологічного спрямування, громадські рухи які артикулюють впровадження компонентів сталого розвитку, неурядові організації, які реалізують проекти громадського відстоювання (advocacy) проблем та проектів сталого розвитку, групи інтересів екологічно-орієнтованого бізнесу, державні установи (міністерства, відомства та уряди в цілому), які здійснюють політику сталого розвитку відповідно до повноважень та предметів відання. Експертні та наукові спільноти, які просувають концепти політичного обґрунтування сталого розвитку, локальні громади та представницькі інститути місцевого самоврядування, зацікавлені в утвердженні порядку денного сталого розвитку;

- виявлені етапи утвердження порядку денного сталого розвитку в контексті демократичної політичної конкуренції. До них належать: 1) етап артикуляції потреб впровадження технологій сталого розвитку; 2) етап агрегування конкретних пропозицій та/або вимог щодо сталого розвитку; 3) обговорення/дискусія стосовно реалізації проектів сталого розвитку; 4) затвердження рішення стосовно сталого розвитку; 5) контроль виконання рішення з боку уповноважених інститутів та громадськості.

Зауваження до викладеного у дисертації.

Відзначаючи високий рівень роботи, наукове та прикладне значення результатів доцільно зробити деякі зауваження і побажання:

- аналізуючи в першому розділі теоретичні засади просування сталого розвитку, авторка обходить увагою таких важливих представників розробки політичної складової сталого розвитку як Т. де Шарден, Г. Брунтланд, представників Римського клубу (А. Печчеї, Х. Джагарібе) тощо. Їх уявлення

могли б істотно посилити значущість та пріоритетність просування сталого розвитку в сучасних умовах;

- розглядаючи пріоритети сталого розвитку в умовах сучасної демократії, дисертантка мала приділити увагу динаміці розвитку сучасних зелених партій, перспектив їх реалізації, а також специфіці зеленого партійного лідерства. Також доцільно було б звернути увагу на співвідношення проєкологічних ініціатив в країнах розвиненої демократії та інших ідеологічних та доктринальних обґрунтувань політичних вимог та потреб;

- дисертація набула б більш емпіричного характеру, якби авторка звернулася до практики затвердження стратегії сталого розвитку у містах України в довоєнний період та політичної взаємодії в локальних громадах щодо цих документів. Також мала б знайти відображення в роботі практична діяльність громадських спільнот та депутатських груп, які б просували проблематику сталого розвитку в місцевих політичних обговореннях.

Але зазначені зауваження не знижують наукової та практичної цінності виконаної роботи.

Повнота викладу результатів дисертації в публікаціях.

За темою дисертації опубліковано 4 статті в українських фахових журналах з політичних наук. На підставі аналізу опублікованих авторкою робіт можна стверджувати, що матеріали дисертації достатньо повно висвітлені в наукових доробках. У якості побажання можна звернути увагу авторки на необхідність більш широкого представлення матеріалів на міжнародних наукових конференціях.

Загальний висновок.

Представлена робота являє собою завершене дослідження, в ній отримані нові і достовірні результати, які ефективно вирішують наукову і прикладну задачу специфіку утвердження порядку денного сталого розвитку в умовах консолідованої демократії та демократичних трансформацій, виявлення значущих механізмів інституційного та комунікаційного

просування екологічних цінностей до простору загальнонаціональних політичних обговорень та середовища прийняття політичних рішень.

Дисертація відповідає спеціальності 052 Політологія, оскільки вона присвячена розробці особливостей демократичного політичного порядку денного, який робить концепцію сталого розвитку універсальною та такою, що може бути впроваджена в реальній політичній дійсності.

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що дисертація за обсягом виконаних досліджень, новизною та науковою значимістю отриманих результатів та їх рівнем повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами), заслуговує позитивної оцінки, а її авторка, Кондратова Маргарита Вадимівна заслуговує присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія.

Рецензент:

кандидат політичних наук, доцент

доцент кафедри політології, соціології та публічного управління

Дніпровського національного університету

імені Олеся Гончара

Аліна ЛЯСОТА

Підпис рецензента А. Є. Лясоти засвідчую:

Вчений секретар

Дніпровського національного університету

імені Олеся Гончара

Тетяна ХОДАНЕН